

Ilona Mickienė
Birutė Briaukienė

LIETUVIŲ TERMINOLOGIJOS ASPEKTAI

VILNIAUS UNIVERSITETAS
Kauno humanitarinis fakultetas

Ilona Mickienė, Birutė Briaukienė
LIETUVIŲ TERMINOLOGIJOS
ASPEKTAI: METODINĖ MOKOMOJI
KNYGA [Elektroninis išteklius]
Vilnius: Vilniaus universitetas,
2016. – 67 p.
ISBN 978-609-459-710-7

JOLANTA GAIVENYTĖ-BUTLER

Lietuvių kalbos institutas

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas 2016 m. išleido Ilonos Mickienės ir Birutės Briaukienės parengtą elektroninę metodinę mokomąją knygą *Lietuvių terminologijos aspektai*. Knygos leidimui pritarta Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto Taryboje, ją recenzavo dvi recenzentės.

Leidinyi labai aktualus. Lietuvių terminologijai skirtų leidinių, ypač mokomųjų, nėra daug. Studentams, ko gero, daugiausiai tenka remtis dar 1980 m. išleista Stasio Keinio *Terminologijos abėcėlė* ir Kazimiero Gaivenio knyga *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys* (2002). Internetu buvo prieinamas Jūratės Lubienės terminologijos paskaitų konspektas, dar galima rasti Antano Smetonos ir Egidijaus Zaikausko parengtų atskiroms terminologijos temoms skirtų paskaitų santraukų, 2006 m. parengtas Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos departamento trumpas terminologijos vadovėlis vertėjams, teoriniai ir praktiniai terminologijos dalykai aptariami profesinei kalbai skirtų va-

dovėlių skyriuose, tačiau atskiros, lietuvių terminologijai skirtos išsamios mokomosios priemonės iki šiol nebuvo.

Mokomojoje knygoje *Lietuvių terminologijos aspektai* aptarti svarbiausi terminologijos klausimai – pradedama nuo teorinių aspektų, vėliau pereinama prie praktinių. Knygą sudaro vienuolika skyrių, kuriuose supažindinama su lietuviškos terminijos raida, terminologijos kaip mokslinės ir praktinės disciplinos kūrimosi istorija, aiškinamos pagrindinės terminologijos sąvokos, aptariami terminų šaltiniai, daryba, reikalavimai, trūkumai ir terminų tvarkybos būdai. Leidinio gale įdėtas naudotos ir rekomenduojamos literatūros sąrašas.

Knygos pratarinė prasideda tokiais autorių žodžiais:

„Mokslas yra didis ir amžinas, o žmogaus gyvenimas – trumpas. Vienos mokslo šakos greitai sustiprėja ir padaro pažangą, o kitų raida – ilga ir vangė. Terminologija – taikomojo mokslo šaka. Visame pasaulyje ji formuojasi neskubiai ir sunkiai tarsi nežinodama prie ko šlietis – prie kalbotyros, informatikos ar kurios kitos mokslo šakos“ (p. 5).

Gražiai parašyta. Beveik taip pat gražiai, kaip K. Gaivenis rašė straipsnyje „Keletas minčių apie terminologiją“, išspausdintame *Terminologijos* žurnale:

„Sako, kad Sorbonos universiteto kieme stovi saulės laikrodis su lotynišku užrašu „Sicut umbra dies nostrae“ („Kaip šešėlis mūsų dienos“). Mokslas iš tiesų yra didis ir amžinas, o žmogaus gyvenimas trumpas. Tačiau ir mokslas mokslui nelygu. Vienos mokslo šakos atsiradusios greit sustiprėja ir iškart padaro didelę pažangą, o kitų raida – ilga ir vangė. Terminologija – taikomoji mokslo atšaka. Visame pasaulyje ji formuojasi neskubiai ir sunkiai, tarsi nežinodama prie ko jai šlietis – prie kalbotyros, informatikos ar dar kurios kitos mokslo šakos“ (Gaivenis 1998: 89).

Manykime, kad autorės tiesiog pamiršo pridėti nuorodą.

Pirmas leidinio skyrius skirtas lietuviškos terminijos raidai. Jį skaitant pirmiausiai krinta į akis tai, kad autorės, kalbėdamos apie terminiją, pramaišiu vartoja du žodžius – *terminologija* ir *terminija*. Terminų visuma lietuviškai išties pavadinama dvejopai: dvi *terminologijos* reikšmės užfiksuotos *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (DLKŽ 2015), *Kalbotyros terminų žodyne* (KTŽ 1990) ir *Tarptautinių žodžių žodyne* (TŽŽ 2013). Stasys Šalkauskis dar 1925 m. studijoje „Terminologijos teorija ir lietuviškoji filosofijos terminija“ atkreipė dėmesį į dvi žodžio *terminologija* reikšmes ir siūlė vartoti du žodžius. *Terminija*, anot S. Šalkauskio, reikėtų vadinti „techniškų vieno kurio mokslo arba meno terminų viseta“, o *terminologija* yra „terminijos mokslas arba bent teorija“ (Šalkauskis 1991: 10). Tokia

terminologijos ir *terminijos* skirtis šiuolaikiniuose lietuvių leksikologijos, terminologijos darbuose, bendrinei ar profesinei kalbai skirtuose vadovėliuose įprasta (plg. Gaivenis 2002; Jakaitienė 2010; Rutkienė 2015; Vladarskienė 2013; Bielinskienė et al. 2014). Dviejų žodžio *terminologija* reikšmių skyrimas bendrinės kalbos žodynuose ar *terminologijos* vartojimas *terminijos* reikšme ne terminologijos darbuose, ko gero, nėra blogybė, bet terminologijai skirtame darbe toks įvairavimas kliūva. Nebūtų keista, jei gu studentams kiltų klausimas, ar tik nebus lietuvių terminologija ypač sena mokslo šaka, nes autorės, parašiusios, kad „lietuvių terminologijos pradžia – tai ne pirmos spausdintos lietuviškos knygos, bet daug anksčiau“, tame pačiame puslapyje dar priduria, kad „Europos kalbų terminologija tuo metu, kai buvo rašomos pirmos lietuviškos knygos, tebuvo pradėta kurti“ (p. 6). Atrodo, kad autorės terminais laiko bet kuriuos specialias ar abstrakčias sąvokas įvardijančius žodžius. Minėdamos Martyno Mažvydo, Mikalojaus Daukšos ir Konstantino Sirvydo darbus, jos rašo:

„Pirmų lietuviškų knygų autoriai <...> padėjo gerus pamatus tolesnei bendrinės kalbos raidai. Jų darbas paliko pėdsakus ir lietuvių terminologijoje. Nors to meto lietuvių terminologų darbas neturėjo nei organizuoto pobūdžio, nei aiškių principų ir buvo apspręstas [sic] verčiamų šaltinių, tačiau ne vienas jų terminas ir šiandien primena tų knygų autorius“ (p. 7).

M. Mažvydo, M. Daukšos ir K. Sirvydo darbų svarba lietuvių kalbos raidai neabejotina, bet vargu ar juos galima vadinti *terminologais*. Čia ne pro šalį būtų vėl prisiminti S. Šalkauskį, teigusį: „Kad žodis, reiškias sąvoką, įgautų šiais laikais termino vardą, reikia, kad pareikštoji juo sąvoka <...> įeitų į kurio nors mokslo tyrinėjamųjų objektų sritį. Tokiu būdu ne kiekvienas žodis, reiškias sąvoką, yra mokslo terminas, nors kiekvienas terminas yra žodis, reiškias sąvoką“ (Šalkauskis 1991: 14). Vėliau, trečiame skyriuje, autorės paaiškina, kuo *terminija* skiriasi nuo *terminologijos* (mini ir S. Šalkauskį), bet tolesniuose skyriuose vėl šiuos du terminus vartoja pramaišui. Galbūt būtų buvę tikslinga pradėti knygą nuo termino, terminijos ir terminologijos sampratos, o vėliau pasakoti lietuvių terminijos ir terminologijos raidos istoriją.

Antras mokomosios knygos skyrius beveik darviniškai pavadintas „Terminologijos kilmės teorijomis“. Apie kilmės teorijas jame nekalbama, bet bandyta apžvelgti terminologijos kaip terminų mokslo raidą. Šiame skyriuje daugiausiai remtasi K. Gaiveniu ir trumpai aptartos S. Šalkauskio, Eugeno Wüsterio, Dmitrijaus Lottės ir Valerijos Danilenko terminologijos

teorijos. Būtų galima patikslinti autorių, kurių darbais rėmėsi S. Šalkauskis, pavardes: ne Venderyes, o Vendryes, viduramžių filosofas D. Scotusas lietuviškai paprastai vadinamas Jonu Dunsu Škotu (Joannes Duns Scotus). K. Gaivenis, rašydamas apie jo kartos terminologams geriausiai žinomus rusų mokslininkų darbus, atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos bibliotekų užsienio terminologų darbai nepasiekdavo, todėl apie juos buvo mažai žinoma. Dabar Lietuvos universitetų bibliotekose užsienio terminologų darbų rasti nesunku. Buvo galima bent paminėti keletą pavardžių. Skyrius kažkodėl baigiamas polinkių daiktavardinti ir termininti mokslo kalbą kritika. Rašyti apie mokslo kalbos ypatybes, ko gero, būtų labiau tikę penktame skyriuje „Terminai – mokslo kalbos pagrindas“. Skyriaus pradžioje pateikta nuoroda į J. Gaivenytės straipsnelį apie E. Wüsterį (p. 10), bet jame nėra parašyta nieko panašaus. Iš tikrųjų autorės rėmėsi K. Gaivenio knygos poskyriu apie E. Wüsterio ir Helmuto Felberio terminologijos teorijas (Gaivenis 2002: 110–111).

Po terminijos ir terminologijos raidos apžvalgos imamasi *termino* aiškinimo. Trečiame skyriuje „Terminas. Termino ir žodžio, termino ir sąvokos santykis“ bandyta aprėpti daug: pradedama nuo terminijos kaip sistemos, paminimi terminams keliami reikalavimai (apie juos bus devintas skyrius), apibrėžiamas terminas, bandoma parodyti termino ir žodžio santykį, aiškinama siauroji ir plačioji termino samprata, kalbama apie kvaziterminus ir pseudoterminus, pasakoma, kas yra terminija ir terminologija, išskiriamos dvi terminologijos kryptys, paaiškinama, kas yra terminografija, aptariama profesionalizmų samprata ir pasakoma, kokie santykiai sieja sąvokas ir terminus. Kalbėdamos apie termino ir žodžio santykius autorės šiek tiek painiojasi. Knygoje rašoma:

„Žodis ir terminas yra susiję rūšies santykiu – žodžio sąvoka platesnė; terminai yra tam tikra žodžių rūšis, tiksliau funkcinė ir semantinė rūšis. Tačiau termino sąvoka neišsitenka žodžio ribose, nes terminas nebūtinai yra žodis. T. y. apibrėžtą reikšmę bei vartojimo sritį kalboje turi ir tam tikri žodžių (ar simbolių) junginiai. Tokie žodžių junginiai yra laikomi sudėtiniais terminais. Vadinasi, termino sąvoka peržengia žodžio ribas“ (p. 12).

Jeigu žodis ir terminas yra susiję rūšies (tiksliau rūšies ir giminės) santykiu ir žodžio sąvoka platesnė, ar gali termino sąvoka peržengti žodžio ribas? Autorės, kalbėdamos apie žodžio ir termino santykį, pateikia nuorodą į K. Gaivenio knygą, tačiau šioje knygoje teigiama priešingai: „Sąvokos „žodis“ ir „terminas“ nesusijusios giminės–rūšies santykiu, nes

terminai nėra vien tik tam tikra žodžių rūšis. Be to, „termino“ sąvoka netelpa ir į „žodžio“ ribas, nes terminas gali būti ir vienažodis, ir pastovus žodžių junginys“ (Gaivenis 2002: 14). Iš tikrųjų remtasi St. Keiniu (Keinys 1980: 15–16), tik prie nuoroda nepažymėtų jo minčių pridėta pora sakinių iš K. Gaivenio knygos. Beje, santykio tarp sąvokų „žodis“ ir „terminas“ grynai giminės bei rūšies santykiu nelaiko ir Evalda Jakaitienė (Jakaitienė 2010: 182). Įdomu, kuriam požiūriui pritartų mokomosios knygos autorės. Reikėtų patikslinti teiginį, kad „žodžiai terminija bei terminologija bendrinėje kalboje turi ne vieną reikšmę“ (p. 13) (žodis *terminija* vartojamas tik viena reikšme).

Ketvirtame skyriuje aiškinama, kas yra *apibrėžimas* ir apibūdinami *apibrėžimų* trūkumai. Pastaraisiais metais linkstama *apibrėžimu* vadinti skiriamųjų sąvokos požymių nusakymą, o jo rezultatą – *apibrėžtimi*. Tokį terminą vartoja ne tik terminologai (plg. Jakaitienė 2010; Rutkienė 2015). Trečiame mokomosios knygos skyriuje rašoma, kad „sąvoką apibrėžiantis aprašomasis teiginys, padedantis ją skirti nuo susijusių sąvokų, vadinamas apibrėžtimi“ (p. 16) ir išskiriamos *intencinė* (=intensinė) ir *ekstencinė* (=ekstensinė) *apibrėžtys*, bet ketvirtame skyriuje *apibrėžtys* vadinamos *apibrėžimais*.

Poskyris „Apibrėžimo sąvoka“ pradedamas taip:

„**Apibrėžimas** yra sąvokos turinio atskleidimas <...>. Termino straipsnį sudarantis teiginys turi paaiškinti, kas yra sąvoka. Atrinkus sąvokas, galima išrinkti sąvokų apibrėžimus ir patikslinti, ar terminai atitinka sąvokas. Tačiau tai nėra taip paprasta.

Terminografiniame darbe negalima pasinaudoti nė vieno mokslo sąvokų apibrėžimų grupe, nes: a) daugelis sąvokų neturi apibrėžimų; b) mokslinėje literatūroje apibrėžimai pakeičiami tik apytiksliais paaiškinimais; c) daugelis apibrėžimų yra pasenę, nelogiški; d) daugelis egzistuojančių apibrėžimų neturi pakankamų ir būtinų požymių, išryškinančių apibrėžiamos sąvokos specifiką. Vadinausi, nuolat reikia peržiūrėti apibrėžimus bei sąvokas, t. y. atsisakyti pasenusių, nemokslinių ir sudaryti naujų“ (p. 18).

Tokia pradžia nelabai aiški. Kas, iš kur ir kodėl atrenkama bei išrenkama? Kur tos netikusios apibrėžtys būna – žodynuose, mokslo darbuose, mokomosiose knygose? Kodėl terminografiniame darbe negalima pasinaudoti „sąvokų apibrėžimų grupe“? Tie, kas dirba terminografinį darbą, paprastai geba (arba jiems tą padaryti padeda terminologai) suformuluoti ir patikslinti apibrėžtis.

Poskyrio pabaigoje rašoma: „Apibrėžimas neturi varžyti mokslinės minties. Dažniausiai jis būna žodinis, o, pavyzdžiui, matematinės formulės yra

tik pagalbinė medžiaga. Vadinasi, jei kurį nors fizikinį reiškinį apibūdinsi-
me tik matematiškai, tai iš esmės sąvokos turinio neatskleisime. Tačiau
esama tokių sąvokų, kurias apibrėždami neišsiversime be matematinių for-
mulių“ (p. 19). Kaip apibrėžtys varžo mokslinę mintį? Kodėl jos *dažniausiai*
žodinės? Apibrėžtys visada yra žodinės. Sąvokos esmę specialistai, ko gero,
gali suprasti ir iš formulės. Kitoje pastraipoje teigiama: „Jei apibrėžimuose
tenka vartoti daugiareikšmius terminus, tada reikia nurodyti, kuria reikšme
tas terminas vartojamas“ (p. 19). Sunku įsivaizduoti, kaip praktikoje taiko-
mas reikalavimas apibrėžtyje nurodyti daugiareikšmio termino reikšmę.

Poskyryje „Apibrėžimo sudarymo principai ir trūkumai“ rašoma tik apie
trūkumus. Principai išvardyti poskyryje „Apibrėžimo sąvoka“. Šiame pos-
kyryje teigiama: „Terminų ydų atsiranda todėl, kad apibrėžimas, kuris
buvo panaudotas sudarant terminą, taip pat turėjo trūkumų. Kiekviena
mokslinė sąvoka turi būti tiksli“ (p. 19). Ar galima reikalauti tikslumo iš
sąvokos? Tikslus turi būti sąvoką įvardijantis terminas, o apibrėžtyse tu-
rėtų būti tiksliai atspindimi esminiai, skiriamieji sąvokų požymiai. Be to,
terminų ydų gali atsirasti ne vien dėl trūkumų turinčių apibrėžčių.

Trumpą penktą skyrių „Terminai – mokslo kalbos pagrindas“ sudaro
dvi pastraipos. Pirmojoje pastraipoje – bendro pobūdžio pasvarstymai apie
terminų svarbą mokslo pažangai ir kalbos raidai, antrojoje kalbama apie
lietuviškų terminų tvarkybą ir išvardijami lietuvių kalbininkai, apgynę
disertacijas iš terminologijos. Beje, nepaminti liko Aušra Rimkutė ir
Markas Paura. 2016 m. disertaciją iš terminologijos srities apgynė ir
Liudmila Mockienė. Apie terminijos tyrimus, ko gero, būtų labiau tikę
kalbėti antrame skyriuje. Glumina iš konteksto ištraukta K. Gaivenio kny-
goje pateikta informacija apie parengtus „10 000 standartizuotų terminų
žodynų“ (p. 22). Atrodo, kad kalbama apie Lietuvoje išleistus terminų
žodynus, tuo tarpu K. Gaivenis šį skaičių minėjo kalbėdamas apie E. Wüster-
į ir jo darbų įtaką terminijos standartizacijai tarptautiniu mastu.

Šeštame skyriuje „Terminų klasifikacija“ terminai skirstomi formos, tu-
rinio ir tarpusavio santykių atžvilgiu. Pateikiamas toks vientisinių terminų
skirstymas: „1) pirminiai (paprastieji) žodžiai (akis); 2) išvestiniai žodžiai
(dariniai) (akiniai); 3) sudurtiniai žodžiai (dūriniai) (kreivaakis)“ (p. 23) (ar
kreivaakis – terminas?). Šį skirstymą reikėtų pataisyti, nes dūriniai irgi yra
dariniai. Matyt, turėta omenyje paprastieji žodžiai, vediniai ir dūriniai.

Septintame skyriuje „Terminijos šaltiniai“ aptariami trys pagrindiniai
šaltiniai: savosios kalbos leksika, žodžių darybos priemonės ir kitų kalbų

leksika. Tarptautinio ir lietuviško termino santykį iliustruojantys pavyzdžiai paimti iš K. Gaivenio knygos. Buvo galima paieškoti būdingesnių atvejų. Prie teiginio, kad „šalia lietuviško žodžio turime tarptautinį jo atitikmenį, tačiau jis yra pasyvusis tos žodžių poros narys“ (p. 27) pateikiamas pavyzdys *nuomaris – epilepsija*. Vargu ar *nuomaris* dabar dažniau vartojamas. Svetainėje Raštija.lt pateikiamuose *Psichologijos terminų žodyne* (PTŽ 1993) ir *Medicinos terminų žodyne* (MTŽ 1980) – *nuomaris* žr. *epilepsija*. Tarptautiniai terminai tikrai yra porų *nuovala – placenta* ir *perdanga – diafragma* aktyvieji nariai, tik galima paabejoti, ar tokios poros šiuolaikinėje terminijoje išvis egzistuoja.

Mokomojoje knygoje išskirti dvejopi tarptautiniai terminai – „tikrieji tarptautiniai terminai, kurie pasaulio moksle vartojami sulotyninti ir nė vienoje kalboje nekeičiama nei jų rašyba, nei jie perrašomi kitomis abėcėlėmis“ ir iš kitų kalbų tiesiogiai ar per kalbas tarpininkes pasiskolinti „ne lotyniškieji“ terminai (p. 27). Gaila, kad autorės nepateikė tokių terminų pavyzdžių, nes neaišku, apie kokius „sulotynintus“ terminus kalbama. Ar toks skirstymas tikslus? Anot K. Gaivenio, „į mūsų terminiją ateinantys tarptautiniai žodžiai daugiausia yra kilę iš senovės graikų ir lotynų kalbų. Jie sutvarkomi pagal mūsų kalbos fonetikos, morfologijos, rašybos dėsnius bei taisykles ir virsta norminiais“ (Gaivenis 2002: 58–59). Toliau rašant apie tarptautinius terminus teigiama, kad „šiuo metu tarptautiniams terminams labai intensyviai kuriami lietuviški atitikmenys“, dėl to „didėja tarptautinių ir savų terminų sinonimija“ (p. 27). Kaip tokios sinonimijos pavyzdys pateikti terminai *vaakumas* (= *vakuumas*) ir *tuštuma* nėra sinonimai. Teisybė, kad tarptautinių terminų lietuviški atitikmenys kuriami, bet labai abejotinas teiginys, kad tai vyksta „labai intensyviai“. K. Gaivenis ir Angelė Kaulakienė dar 1996 m. KTU skaitytame pranešime atkreipė dėmesį į priešingą tendenciją – terminijos tarptautėjimą ir nenorą ieškoti lietuviškų atitikmenų (Gaivenis, Kaulakienė 2014: 232). Vargu ar ši tendencija išnyko. Skolinių vietos terminijoje apžvalga baigiama teisingu pastebėjimu: „Svarbiausia, kad skoliniai nestumtų iš vartosenos įsigalėjusių lietuviškų terminų ir būtų išlaikyta terminų sistemoje derama proporcija tarp savų (nacionalinių) ir svetimų (internacionalinių) terminų“ (p. 30–31). Lygiai taip pat rašoma ir *Lietuvių kalbos enciklopedijos* straipsnyje *terminologija* (LKE 2008: 553), todėl reikėtų pridėti nuorodą (šiuo enciklopedijos straipsniu be nuorodos remtasi ir pirmame skyriuje (p. 7–8)).

Didelis aštuntas skyrius skirtas terminų darybai. Jis sudaro apie penktadalį visos knygos. Įvadinė skyriaus dalis gan ištęsta ir padrikoka, joje vis pasakojama apie tuos pačius dalykus, pavyzdžiui, tris kartus paminėti pagrindiniai darybos būdai, du kartus konstatuota, kad „terminologijoje žodžių darybai tenka didžiulis vaidmuo, nes dauguma vienažodžių terminų bei sudėtinių terminų yra dariniai“ (vienąkart nurodoma, kad remtasi St. Keinriu, kitąkart nenurodoma) (p. 32) ir, remiantis K. Gaiveniu, dar įtvirtinta – „dariniai sudaro didžiąją vienažodžių terminų dalį“ (p. 33). Kalbant apie rūšinių sąvokų įvardijimą teigiama, kad „mokslo kalboje reikia pavadinti sudėtingesnes, tarp jų rūšines sąvokas. Tokios sąvokos žymimos vienažodžiais terminais, bet iš jų daromi sudėtiniai terminai, pvz., *aibė* – *abstrakti aibė*, *atvira aibė*, *begalinė aibė*“ (p. 33). Kas daroma? Nors nuorodos nėra, matyti, kad mintis netiksliai nurašyta nuo *Terminologijos abėcėlės* (iš ten ir pavyzdžiai). St. Keinys rašė, kad rūšinės sąvokos neretai „žymimos vienažodžiais terminais, bet vis dėlto dažniausiai čia verčiamasi sudėtiniais pavadinimais“ (Keinys 1980: 17). Beje, matematikos terminai yra *abstrakčioji aibė*, *atviroji aibė*. Toliau šioje dalyje prisimenamas vienas iš terminams keliamų reikalavimų: „Kuriant naujądarą, reikia žinoti, jog taisyklingumas – vienas svarbiausių terminams keliamų reikalavimų. Respublikos standarte taisyklingumas apibūdinamas kaip atitinkantis kirčiavimo, rašybos, gramatikos, žodžių darybos, gramatinimo ir vartojimo taisykles (LR standartas, 2009) [sic]“ (p. 33). Keistas apibūdinimas dar keistesniame dokumente. Kas tas „respublikos standartas“? Apie šį leidinį daugiau sužinoti, matyt, neteks, nes naudotos literatūros sąrašė jo nėra.

Pirmame poskyryje „Vienažodžiai terminai“, kuris gan smulkiai suskirstytas į skyrelius, aptariama vientisinių terminų daryba (priesagų, galūnių bei priešdėlių vediniai ir dūriniai). Priesagų vediniai nagrinėjami dviejuose mažesniuose skyreliuose apie veiksmožodžių vedinius ir vardažodžių vedinius, todėl, pavyzdžiui, vardažodinės ypatybės turėtojų ir vietų pavadinimai aptariami dviejose vietose. Galbūt būtų patogiau, jeigu apie juos būtų kalbama vienoje vietoje. Reikėtų atidžiau parinkti pavyzdžius: kaip veiksmožodinės ypatybės turėtojo pavyzdys pateiktas žodis *tyrimas*, kaip savaiminio veiksmo – *gydymas*. Abejotinas teiginys, kad priesaga *-tė*, *-(i)uotė* dabartinėje lietuvių kalboje „tik terminų darybai ir tevartojama“ (p. 36). Negalima nesutikti su teiginiu, kad „sudurtiniai terminai lengvai ir sistemiškai padeda pavadinti vienaarūšes sąvokas“. Tas aiškiai matyti iš pateiktų pavyzdžių (*savidulka*, *vėjadulka*). Tik vargu ar teisingas toks tei-

ginys: „Sudurtinis terminas reikšmės atžvilgiu dažnai yra vieningesnis, apibrėžtesnis, specialesnis už savo pamatinių žodžių junginį. Dėl to sudurtiniai žodžiai tinka tikslesniam, turiningesniam, prasmingesniam reiškimo būdui“ (p. 43). Skyrelio apie dūrinius pabaigoje paaiškinta, kokios kalbos dalys gali būti dūriniai. Pateikiami pavyzdžiai (*dalgiakotis, rudauodegis (katinas), kažkas, dvidešimt, bukagalvis, silpnaširdis, protligė*) turi mažai ką bendro su terminija. Šiame poskyryje pasitaikė ir daugiau nelabai terminškų (bent jau ne šiuolaikinės terminijos) pavyzdžių: *žabaras, skystimas, kartumynai, vočiukė, apysakaitė, rankytė, upokšnis, užkandinė, dainius* ir kt.

Antras aštunto skyriaus poskyris „Terminai – žodžių junginiai“ skirtas sudėtiniams terminams. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad sudėtinių terminų dėmenys skyriaus pradžioje vadinami *komponentais*, pabaigoje – *elementais*. Pateikiama abejotino taisyklingumo pavyzdžių: *iris žirklikės, minus stiklai, augalai-indikatoriai*. Poskyryje trumpai apibūdinta, kokiais sintaksiniais ryšiais gali būti susieti sudėtinių terminų dėmenys, bet sudėtinių terminų struktūra, dėmenų skaičius nenagrinėjami. Studentams būtų naudinga sužinoti ir apie dėmenų išdėstymo tvarką.

Devintame skyriuje aptariami terminų reikalavimai. Autorės išskiria septynis reikalavimus, kuriuos įvardija būdvardžiais. Nebūtų neįprasta rašyti tekste, kad „terminas turi būti *tikslus*“, bet kaip reikalavimų (ir poskyrių) pavadinimai geriau tiktų daiktavardžiai, juolab kad pirmas šio skyriaus poskyris pradedamas teiginiu „taisyklingumas – vienas svarbiausių terminų kalbinių reikalavimų“ (p. 47). Šiame poskyryje minimi standartai turi žymenis, kuriuos reikėtų užrašyti tiksliai: standarto „Terminologijos principai ir metodai“ (1115-90) žymuo turi būti LST 1115-90, šis standartas buvo parengtas ne pagal tarptautinį standartą 980: 704-87, bet pagal ISO 704-87. Taisyklingumas, tikslumas, sistemiškumas, trumpumas, stilistinis neutralumas ir darybinis patogumas aprašyti gan išsamiai – jiems skirta nuo poros pastraipų iki beveik trijų puslapių, tuo tarpu aiškumas apibūdintas vienu sakiniu. Reikėjo apie šį reikalavimą arba parašyti daugiau, arba jo visai neminėti. Aiškumas apibrėžtas kaip „reikalavimas, kad termino vidinė forma aiškiai perteiktų sąvoką“ (p. 47). *Aiškumui* trūksta aiškumo. Kas yra „vidinė termino forma“? Apibūdinamos termino tikslumą, autorės išskiria tris terminų grupes: teisingai orientuojančius terminus, neutralius terminus ir neteisingai orientuojančius terminus. Taisytinai neutralių terminų apibūdinimas: „Neutraliais terminais galima laikyti visus tuos terminus, kurių žodinės reikšmės neįmanoma nustatyti. Tokiais ter-

minais gali būti tiek sąvokos, tiek kitų kalbų žodžiai” (p. 48). Reikėtų paieškoti būdingesnių terminų nesistemiškumo pavyzdžių (ar tikrai nesistemiški terminai *garvežys* ir *šilumvežis*, *skridininis suvirinimas* (ar toks terminas vartojamas?) ir *taškinis suvirinimas*?). Sistemiskumo aiškinimas baigiamas tokiu teiginiu: „Uždrausti vartoti kurį nors įsigalėjusį terminą labai sunku. Tą padaryti būtina, jeigu terminas yra netaisyklingas ir prisideda prie sąvokų nestabilumo, dėl kurio gali atsirasti praktinių klaidų“ (p. 49). Ar studentai supras, kas yra „sąvokų nestabilumas“ ir kaip terminai prie jo „prisideda“? Reikėtų peržiūrėti trumpumą apibūdinančio poskyrio iliustracinius pavyzdžius. Nemaža jų dalis abejotini: arba parinkti netinkami, arba netiksliai aiškinami. „Sudurtiniai sutrauktiniai“ terminai *metro* ir *taksis* (vartosenoje įprasta nekaitoma forma *taksi*, taip teikiama ir DLKŽ 2015) nėra sudurtiniai. Terminų pora *akceleratoriaus valdymas droseline sklende* ir *droselinis akceleratorius* nerodo vieno daikto požymio perkėlimo kitam daiktui. Terminas *karštasis apdirbimas* vargu ar yra „trumpa išplėsto junginio *apdirbimas karštame būvyje* arba *karštų ruošinių apdirbimas* forma“, kurios elementas *karštasis* rodo daikto požymį ir „neišreiškia požymių, susijusių su procesu“ (p. 50). *Aiškinamajame elektrotechnikos terminų žodyne* (AETŽ 2010) pateikta *karštojo apdirbimo* apibrėžtis rodo su procesu susijusį požymį: „plastinis metalo deformavimas tokia sparta ir esant tokiai temperatūrai, kad neatsirastų kietėjimo įtempių“. Terminų pora *tiesioginis rezonansinis greitintuvas su stovinčiomis bangomis* ir *rezonancinis* (=rezonansinis) *greitintuvas* nerodo vieno požymio pakeitimo kitu. Ilgiausias ir sklandžiausias parašytas poskyris apie stilistinę neutralumą. Matyt todėl, kad didžioji dalis jo teksto paimta iš St. Keinio ir K. Gaivenio darbų. Nuoroda į St. Keinio *Terminologijos abėcėlę* teisinga ir įdėta tinkamoje vietoje. Kad remtasi K. Gaivenio knyga, nurodyta poskyrio viduryje, toliau nuorodų nebepateikiama, tačiau didžioji šio poskyrio dalis – ne mokomosios knygos autorių. Tai K. Gaivenio straipsnis „Lietuviškų terminų vaizdingumo klausimu“, skelbtas *Lietuvių kalbotyros klausimų* 29 tome. Paskutiniame poskyryje glaustai apibūdintas darybinis patogumas. Poskyrio pabaigoje įdėta nuoroda į K. Gaivenio knygą, tik cituojamą tekstą reikėtų rašyti kabutėse.

Dešimtame skyriuje „Terminijos klaidos“ rašoma apie daugiareikšmiškumą, sinonimiškumą, „termino prieštaravimą arba neatitikimą sąvokos“ ir „termino sunkų ištarimą“. Reikėtų patikslinti šių reiškinių įvardijimą ir pagalvoti, ar visos šios keturios „klaidos“ vienodo svarbumo. Keistai atrodo tokio sudėtingo ir įvairialypio reiškinių kaip terminų sinonimija su-

gretinimas su nepatogiu termino tarimu. Nei daugiareikšmiškumas, nei sinonimija nevertinami vienareikšmiškai, abu šie reiškiniai svarbūs ir mokslinės minties, ir terminijos raidai. Šiame skyriuje taip pat reikėjo tiksliau formuluoti teiginius bei atidžiau parinkti pavyzdžius. Viena iš pagrindinių daugiareikšmiškumo priežasčių aiškinama taip: „neteisingai, nekritiškai terminai skolinami iš kitų kalbų. Savas žodis ar atėjęs iš kitos kalbos ir tapęs lyg ir savu (paplitęs kalboje), pavyzdžiui, *benzinas*, savo reikšme nesutampa su prancūzų kalbos žodžiu *benzine*, nes daugelis autorių šį terminą vartoja turėdami omenyje *benzolą*; kokso chemijos terminijoje yra terminas *benzinė*. Taigi šakniai *benzin-* suteikiama jau visai kita reikšmė“ (p. 54). Kodėl *benzinas* turėtų sutapti su prancūzišku žodžiu? Neteko girdėti termino *benzinė*, akmuo anglų koksavimo produktuose esanti medžiaga lietuviškai vadinama *benzenu*. *Chemijos terminų aiškinamajame žodyne* (CHTŽ 2003) *benzolas* laikomas neteiktinu terminu ir taisomas į *benzeną*. Šių žodžių šaknis yra ne *benzin-*, o *benz-*. Sinonimiškumui skirtame poskyryje rašoma, kad „sinonimai visada sudaro tam tik pavojų, nes kai kurie autoriai pradeda neteisingai juos skirti. Pvz., fizikos terminijoje ilgai buvo vartojami šie sinonimai: *dielektinis jautrumas*, *dielektinis įspūdingumas*, *dielektriško poliarizacijos koeficientas*“ (p. 55) (žodyje *dielektinis* turbūt yra korektūros klaida). A. Kaulakienės knygoje *Lietuvių fizikos terminijos raida* (Kaulakienė 2009: 281) įdėtame žodynėlyje pateiktas tik vienas *jautrumo* sinonimas – *jautris*. Nei šioje knygoje, nei kituose šaltiniuose nepavyko aptikti sinonimų *dielektinis jautrumas*, *dielektinis įspūdingumas* ir *dielektriško poliarizacijos koeficientas*.

Vienuoliktas skyrius skirtas terminų tvarkybai. Jis apima plačias temas – terminografiją, terminų standartizaciją ir kompiuterinę terminų tvarkybą.

Poskyrį „Terminografija“ sudaro keturiolika pastraipų, po trijomis iš jų rasime K. Gaivenio pavardę, po dviem – Jono Klimavičiaus. Ir kas gi čia tokio? Būtų gal ir nieko tokio, jeigu autorės bent kai kurias iš šių pastraipų būtų pradėjusios žodžiais, pavyzdžiui, *Gaivenio nuomone*, *Klimavičius pastebėjo* ar pan. Ką autorės mano ar žino apie lietuvių terminografiją, iš šio skyrelio nesužinosite, nes beveik viskas, kas jame rašoma, yra K. Gaivenio (knygos *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys* III skyriaus I poskyris) ir J. Klimavičiaus (straipsnio „Lietuvių terminografija: praeities bruožai, dabarties sunkumai ir uždaviniai“ išvados) mintys. Paskutinės trys poskyrio pastraipos be nuorodų. Sužimba viltis, kad autorės patyrinėjo terminų žodynų leidybos tendencijas ir nustatė, kad „antrosios Lietuvos Respublikos metais (nuo 1990 m.) prasideda tikras

terminografijos proveržis – išleista daugiau nei 200 žodynų ir žodynėlių” (p. 60). Deja, tai tik nuoroda nepažymėta J. Klimavičiaus straipsnio išvada, kurią jis padarė 2003 metais (Klimavičius 2003: 29). Be šios J. Klimavičiaus išvados, šiame skyriuje dar paminėtas faktas (iš K. Gaivenio knygos), kad „pokario metais Lietuvoje parengta ir išleista daugiau kaip 150 įvairių sričių terminų žodynų” (p. 59). Apie koki laikotarpį kalbama? Kaip matyti iš bibliografijos rodyklės *Lietuvių kalbos terminų žodynai* (LKTŽ 2008), 150 žodynų, jei skaičiuotume nuo 1945 m., buvo išleista 1988 m. Jeigu studentai norėtų sužinoti, kiek lietuviškų terminų žodynų išleista iki šių dienų, atsakymo šioje mokomojoje knygoje nerastų, jiems tektų pavartyti minėtą bibliografijos rodyklę ir kasmet *Terminologijos* žurnale skelbiamus terminų žodynų sąrašus. Iki 2015 m. išleista daugiau kaip 600 lietuviškų terminų žodynų, iš jų apie 440 išėjo 1990–2015 m. Beje, atrodo, kad su Nepriklausomybe prasidėjęs terminografijos proveržis šiek tiek slopsta. 1990–2005 m. būdavo parengiama vidutiniškai po 20 žodynų ir žodynėlių kasmet, nuo 2010 iki 2015 m. – vidutiniškai po 12. Reikėtų patikslinti dar vieną šio poskyrio teiginį – „terminų žodynai pateikiami vertinti Valstybinei lietuvių kalbos komisijos Terminologijos pakomisei, kuri yra parengusi terminų žodynų vertinimo taisykles. Paskutinį kartą šios taisyklės peržiūrėtos, papildytos ir patvirtintos 2004 m. birželio 3 d.“ *Valstybinė* yra ne pakomisė, bet komisija, kuri naują taisyklių redakciją patvirtino 2015 m.

Apie terminų standartizaciją šiame skyriuje pasakyta tiek, kiek apie ją pasakė K. Gaivenis atitinkamame savo knygos skyriuje. Poskyris „Terminų standartizacija“ pradedamas teiginiu, kad „terminų standartizacija reiškia terminų standartų rengimą. <...> Kasmet parengiama po kelias dešimtis terminų standartų“. Šį teiginį reikėtų patikslinti. Terminų standartizacijos aprėptis šiek tiek platesnė. Standartizuoti terminai skelbiami ne tik terminų standartuose. Terminų standartai sudaro tik nedidelę visų standartų dalį. Dauguma tarptautinių ir Europos standartizacijos organizacijų standartų, kuriuos Lietuva perima kaip nacionalinius standartus, ir Lietuvoje rengiamų originaliųjų lietuviškų standartų turi terminų skyrius, kuriuose dažniausiai būna pateikta nuo kelių iki keliasdešimties terminų. Taigi, terminų standartizacija reikėtų laikyti ne tik terminų standartų rengimą, bet ir terminų skelbimą standartų terminų skyriuose. Jeigu Lietuvoje kasmet būtų parengiama po kelias dešimtis terminų standartų, lietuviškos terminijos fondas būtų gerokai praturtėjęs. Deja, terminų standartų parengiama ne tiek daug. Nuo 1990 m. iki 2016 m. Lietuvoje išleista apie 100 terminų standartų. Toliau šiame poskyryje paminėtos ir termi-

nijos standartizavimo problemos: „Kuo daugiau terminų standartų, tuo sunkiau rengti naujus ir peržiūrėti jau esamus. Problema kyla ir dėl to, jog terminų standartus dažniausiai rengia ne terminologai, o kitų sričių specialistai, kurie negali žinoti ir vertinti visų kalbos naujovių. Kita vertus, terminų standartais dėl platinimo ir ribotų galimybių naudojasi labai nedaug žmonių“ (p. 60). Dėl perfrazavimo terminijos standartizavimas apauga abejotinomis problemomis. Vertėtų pacituoti visą K. Gaivenio knygos pastraipą:

„Terminologai jau yra pastebėję, kad kuo daugiau galioja terminų standartų, tuo darosi sunkiau rengti naujus ir peržiūrėti senus (Griniovas 1993: 255). Vienų standartų terminija pradeda prieštarauti kitų standartų terminijai. Be to, terminų standartus dažniausiai rengia ne terminologai, bet kitų sričių specialistai, kurie kalbos naujovių negali nei sekti, nei įvertinti. Todėl labai pasunkėja terminų standartų projektų ekspertizės. Be to, terminų standartais Lietuvoje dabar naudojasi labai nedaug žmonių, nes jų platinimas yra suvaržytas“ (p. 82).

Kad terminų standartų skaičiaus augimas sunkina terminų standartų rengimą, pastebėjo rusų terminologas Sergejus Griniovas 1993 m. Tuo metu Lietuvoje terminų standartizavimas buvo vos prasidėjęs. Nors nuo to laiko terminų standartų skaičius dar labiau išaugo, rengti tokius standartus dabar gerokai lengviau, negu 1993 m., nes Lietuvos standartizacijos departamente jau apie 20 metų veikia dabar laisvai internetu prieinama standartizuotų terminų bazė.

Poskyrio „Kompiuterinė terminų tvarkyba“ pradžia parašyta remiantis K. Gaivenio 2002 m. knyga ir Rūtos Marcinkevičienės 1999 m. straipsniu. Turint omenyje tai, koku greičiu kinta informacinės technologijos, būtų buvę neblogai pasidomėti tuo, kas naujo atsirado per tuos keliolika metų, praėjusių nuo minėtų darbų pasirodymo. Mokomosios knygos autorės teigia, kad „šiuo metu pasaulyje žinomiausi bei moderniausi yra Belgijos, Ispanijos, Vokietijos, Prancūzijos, Suomijos, Šveicarijos ir kt. terminų bankai“ (p. 61). Tai turbūt buvo tiesa 2002 m., bet Europoje tikrai atsirado naujų terminų bankų – ir nacionalinių, ir tarptautinių. Tikrai nelengva būtų nustatyti, kuris iš jų moderniausias ar žinomiausias. Labai gerai, kad paminėta tekstynų svarba terminų tvarkybai, bet vertėjo pasidomėti VDU ir VU kolegų atliktais darbais.

Kompiuterinė terminų tvarkyba toliau aptariama savarankiškai, nesiremiant kitomis publikacijomis (nuorodų nėra). Konstatuojama, kad „Lietuvoje mokslinė terminija sparčiai kompiuterizuojama“ (p. 61–62) ir pri-

statomi du terminijos ištekliai – Lietuvių kalbos terminynas ir Lietuvos Respublikos terminų bankas. Sužinome, kad terminynas „jau veikia“ ir kad jį kūrė Matematikos ir informatikos instituto specialistai, kuriuos konsultavo Lietuvių kalbos instituto Terminologijos skyrius (kitoje pas-traipoje pasakyta, kad tai buvo Terminologijos centras) (p. 61). Terminynas buvo kuriamas gan ilgai – per tą laiką Terminologijos skyrius virto Terminologijos centru. VU Matematikos ir informatikos instituto Informatikos metodologijos skyriaus svetainėje prie Lietuvių kalbos terminyno projekto nurodytos tokios datos – 2004–2014. Šiuo metu Terminynas nebepildomas. Į internete laisvai prieinamą Terminų banką ir 2014 m. pradėjusią veikti svetainę Raštija.lt buvo sudėta nemaža dalis Terminyne buvusių žodynų, todėl jo reikšmė sumenko. Matyt, autorės nedažnai naudoja šiuo terminų banku, nes kitaip vargu ar teigtų, kad „vartotojams patogus terminyno naudojimas, mat Lietuvių kalbos terminynas prieinamas kiekvienam interneto vartotojui, savo kompiuteryje įdiegusiam terminyno programą, teikiančią prieigą internetu prie terminų bazės“ (p. 61). Apie Lietuvos Respublikos terminų banką pasakyta, kad jis pristatytas 2005 m., ir pranešama, kad Terminų bankui jau pradėti teikti terminų straipsnių rinkiniai. Taip, jie jau pradėti teikti ir teikiami vienuolika metų, todėl keistokai atrodo tai, kad apie Terminų banką mokomojoje knygoje toliau pasakojama būsimuoju laiku. Kas apie Terminų banką rašyta esamuoju laiku, vertėtų paskaityti, pavyzdžiui, 2013 m. *Terminologijos* žurnale išspausdintame Alvydo Umbraso straipsnyje (žr. Umbrasas 2013).

Mokomosios knygos gale įdėtas netrumpas naudotos ir rekomenduojamos literatūros sąrašas. Peržvelgus leidinius, kuriais autorės nesirėmė, bet kurie įtraukti į sąrašą, matyt, kaip rekomenduojami, kyla klausimas, kodėl būtent šie leidiniai. Kodėl, pavyzdžiui, standartas ISO 1087-1:2000 *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* anglų kalba, o ne lietuviškoji jo versija LST ISO 1087-1:2005 *Terminologijos darbas. Aiškinamasis žodynas. 1 dalis. Teorija ir taikymas*? Sąrašė nemažai straipsnių iš *Terminologijos* žurnalo, naujausias – iš keturiolikto numerio (2007). 2015 m. išėjo dvidešimt antras numeris, nuo penkiolikto numerio žurnalas PDF formatu pateikiamas Lietuvių kalbos instituto svetainėje. Per aštuonerius metus *Terminologijos* žurnale paskelbta nemažai įdomių straipsnių. Studentams galėtų būti įdomūs, pavyzdžiui, Heriberto Pichto terminologijos teorijos straipsniai. Kodėl jiems reikėtų skaityti *Terminologinis darbas. Pagrindai ir metodai. Pagalbinė priemonė, sudaryta pagal D. Lotės ir TSRS Mokslų akademijos Mokslinės-techninės terminologijos komiteto darbus* (1973)? Apie

terminologijos darbą ir jo metodus yra ir naujesnių publikacijų. Mokomojoje knygoje yra nuorodų į V. Danilenko, Vladimiro Leičio, S. Griniovo darbus. Kodėl šie autoriai? Kodėl ne Maria Teresa Cabré, Rita Temmerman ar Kyo Kageura? Beje, ar XXI a. Rusijoje terminologų darbai nebeleidžiami? Kažkodėl kirba įtarimas, kad šie autoriai minėti tik todėl, kad jais remėsi K. Gaivenis (jo knyga mokomosios knygos autorių nemažai remtasi). Dabar įprasta nurodyti cituotų leidinių leidimo vietą ir leidyklą. Literatūros sąrašė minėtų rusų terminologų darbų aprašuose tokie duomenys nenurodyti (jų nėra ir K. Gaivenio knygos literatūros sąrašė). V. Danilenko, V. Leičio ir S. Griniovo darbai neabejotinai įdomūs, bet reikėtų studentams, kurių dauguma neskaito rusiškai, pasiūlyti ir alternatyvų.

Universitetų leidžiamoms mokomosioms knygoms keliama, ko gero, žemesni reikalavimai negu vadovėliams ar juolab monografijoms. Skaitant mokomąją knygą turbūt neverta tikėtis naujų išvalgų, tačiau norėtųsi matyti autorių **asmeninį požiūrį** į aptariamus dalykus. Deja, autorės nei savo, nei kitų autorių nuomonės šiame darbe nebuvo linkusios išryškinti. Yra vietų, kur originalumo trūkumas aiškiai pasirodo tik sugretinus mokomosios knygos ir kitų leidinių tekstus.

Skaitant „Lietuvių terminologijos aspektus“ nenorom kyla terminologinis klausimas – kaip aiškinamos sąvokos „citavimas“, „perfravavimas“, „kompiliacija“? Atsakymą galima rasti Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto 2016 m. išleistoje dar vienoje metodinėje mokomojoje knygoje – *Mokslo darbų metodiniai nurodymai lituanistams* (Baranauskienė, Šarkauskienė, Juzelėnienė 2016). Ten gan išsamiai ir labai aiškiai aprašyta, kokie reikalavimai keliama mokslo darbams, kas laikoma citata, kaip ją ir perfrazuotą tekstą žymėti nuorodomis, kaip žymėti citavimą iš antrinio šaltinio, koks turėtų būti bibliografinis aprašas, kaip vadinami atvejai, kai nesilaikoma nuorodų pateikimo reikalavimų, ir kaip vertinami studentų darbai, kuriuose tokių atvejų pasitaiko. *Lietuvių terminologijos aspektų* autorės negali šių dalykų nežinoti. Beje, viena iš jų buvo leidinio *Mokslo darbų metodiniai nurodymai lituanistams* recenzentė. Ar tie patys reikalavimai taikomi ir dėstytojams, ir studentams? Quod licet Jovi, non licet bovi?

Baigiant norėtųsi parašyti, kad „leidinys užpildė ilgai žiojėjusią spragą“, „mokomosios knygos trūkumai neesminiai“, „studentai gavo gerą mokymosi priemonę“ ar ką nors panašaus, deja, galima tik išreikšti viltį, kad tokie apibūdinimai tiks antrajam knygos leidimui. Kol kas autorės galima pagirti už leidinio aktualumą bei ryžtą imtis terminologijai skirtos mokomosios knygos rengimo.

LITERATŪRA

- AETŽ 2010: *Aiškinamasis elektrotechnikos terminų žodynas*: lietuvių k., vokiečių k., anglų k., prancūzų k., rusų k. Vyr. red. Stasys Žebrauskas, Kaunas: Technologija. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt>, [žiūrėta 2016-11-15].
- Baranauskienė R., Šarkauskienė S., Juzelėnienė S. 2016: *Mokslo darbų metodiniai nurodymai lituanistams*: metodinė mokomoji knyga. Elektroninis išteklius, Kaunas: VU KHM, 79 p. Prieiga per internetą: http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/katedru/lietuviu/MOKSLO_DARB%C5%B2_METODINIAI_NUROYMAI_LITUANISTAMS.pdf [žiūrėta 2016-12-08].
- Bielinskienė A., Kazlauskienė A., Rimkutė E., Tamošiūnaitė A. 2014: *Lietuvių bendrinė kalba: normos ir vartoseną*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams, Kaunas: VDU, Vilnius: Versus aureus, 416 p.
- CHTŽ 2003: Daukšas K. et al. *Chemijos terminų aiškinamasis žodynas*. 2-asis patais. ir papild. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt> [žiūrėta 2016-12-05].
- DLKŽ 2015: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 7-as patais. ir papild. leid.; elektroninis variantas, Vilnius: LKI. Prieiga per internetą: <http://www.lkiis.lki.lt> [žiūrėta 2016-11-15].
- Gaivenis K. 1991: Lietuviškų terminų vaizdingumo klausimu. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 29, 26–31.
- Gaivenis K. 1994: Kalbiniai ir loginiai terminų reikalavimai. – *Terminologija* 3, 204–213.
- Gaivenis K. 1998: Keletas minčių apie terminologiją. – *Terminologija* 5, 89–92.
- Gaivenis K. 2002: *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*, Vilnius: LKI 1-kla, 148 p.
- Gaivenis K., Kaulakienė A. 2014: Ekstralingvistiniai terminų norminimo principai. – *Kazimieras Gaivenis. Rinktiniai raštai*, Vilnius: LKI, 229–235.
- Jakaitienė E. 2010: *Leksikologija*. Studijų knyga. Antras pakartotinis leidimas, Vilnius: VU 1-kla, 351 p.
- Kaulakienė A. 2009: *Lietuvių fizikos terminijos raida*, Vilnius: Technika, 439 p.
- Keinys St. 1980: Terminologijos abėcėlė, Vilnius: Mokslo, 116 p.
- Klimavičius J. 2003: Lietuvių terminografija: praeities bruožai, dabarties sunkumai ir uždaviniai. – *Terminologija* 10, 9–32.
- KTŽ 1990: Gaivenis K., Keinys St. *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa, 278 p.
- LKE 2008: *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 634 p.
- LKTŽ 2008: Gaivenytė-Butler J., Keinys St., Noreikaitė A. *Lietuvių kalbos terminų žodynai*. Anotuota 1900–2005 bibliografijos rodyklė, Vilnius: LKI, 260 p.
- MTŽ 1980: Astrauskas V. et al. *Medicinos terminų žodynas*, Vilnius: Mokslo. Prieiga per internetą: <https://www.raštija.lt> [žiūrėta 2016-11-15].
- PTŽ 1993: *Psichologijos terminų žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Prieiga per internetą: <https://www.raštija.lt> [žiūrėta 2016-11-15].
- Rutkienė L. 2015: *Technologijų specialistų profesinė kalba: sistema ir vartoseną*. Vadovėlis, Vilnius: Technika, 160 p.
- Šalkauskis S. 1991: *Raštai* 2, Vilnius: Mintis, 351 p.
- TŽŽ 2013: *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Alma littera, 896 p.
- Umbrasas A. 2013: Lietuvos Respublikos terminų bankas: 10 metų po įstatymo priėmimo. – *Terminologija* 20, 96–122.
- Vladarskienė R. 2013: *Kūrybinių industrijų specialybės kalbos kultūra*. Vadovėlis, Vilnius: Technika, 127 p.

Gauta 2016-12-19

Jolanta Gaivenytė-Butler
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas jolanta.gaivenyte@lki.lt